№ 79 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 8 **1897** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 8 № 79

ՔՍԱՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը՝ թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 րուբլի, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը 2 ր., ամսական՝ 1 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ։

Օտարաքաղաքացիները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ. Редакція «МШАКЪ»։ իսկ արտասահմանից՝ Tiflis. Rédaction «MSCHAK»։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Դարձեալ անպատրաստ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Բագուից. Նամակ Ալէքսանդրօպօլից. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Ֆրանսիայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Եւրոպական գրականութիւնից.

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆՊԱՏՐԱՍՏ

Կատաղի հրդեհը, որ տեղի ունեցաւ վերջին օրերս Բագւում, լափեց հազարների և միլիոնների հարստութիւն, սարսափելի և գուցէ անուղղելի վնասներ հասցնելով նաւթագործներին։ Պատռվեցին նաւթի և բենզինի պահեստներ՝ կրակով հեղեղելով շինութիւններ, մեքենաներ և խողովակներ, կործանվեցին ամբողջ գործարաններ իրանց եռուն կեանքով։

Հրդեհի ժամանակ պարզվեց, որ անհոգութիւնը և անփոյթութիւնը թագաւորում են կատարելապէս նաւթագործական վարչութեան մէջ և որ միլիոնների հարստութիւնը ոչ մի կերպ չէ ապահովված հրդեհի նման սոսկալի աղէտից և մատնված է բաղդի հաճոյքին։

Մարդ զարմանում է, իմանալով որ գործարանները չունեն հրշէջ մեքենաներ և բոլորովին անպատրաստ են կռւելու հրդեհի դէմ վտանգի րօպէին։ Չը նայելով, որ գործարանները և նրանց ամբողջ գործունէութիւնը տեղի ունեն կրակի մէջ և գտնվում են այրվելու մշտական վտանգի տակ, այնու ամենայնիւ նրանք ապահովված չէին ոչ մի ընկերութեան մէջ և անկարող են այժմ վերադարձնել իսկ վնասի գոնէ մի մասը։ Ուրիշ տեղ ամենաապահով շինութիւններն են վերցնում իրանց վրա պարբերական ծախս և իւրաքանչիւր տարի տալով մի գումար՝ ապահովում հրդեհի դէպքից. իսկ Բագւում, ուր ամբողջ գործը աւելի արդիւնաւէտ և աւելի ռիսկաբեր է և ուր մի յայտնի տարեկան տուրք տալը ծանր չէ կարող լինել գործարանատիրոջ համար, ամեն բան թողված է պատեհականութեան և ահագին հարստութիւն մատնված է կորստի վտանգին։

Սակայն արդիւնագործութեան վրա չէ կարելի նայել միայն առանձին-առանձին գործարանատէրերի տեսակէտից և հանգիստ կերպով ասել, թէ գործարանատէրերը իրանց անհոգութեան պատճառով իրանք էլ պատժվեցին. ոչ, այստեղ միայն գործարանատէրերը չեն վնասվում, այլ և ուրիշները. վնասվում է արդիւնագործութիւնը, արդիւնագործական կեանքով ապրող մարդկանց մի յայտնի թիւ, վնասվում են և բոլոր այն գործերը, որոնք կապված էին այդ արդիւնագործութեան հետ։

Բագուի նաւթագործները պէտք է շատ աւելի լուրջ ուշադրութիւն դարձնեն հրդեհների աղէտի վրա, քան արել են մինչև այժմ։ Ցանկալի է, որ նաւթագործական ժողովները նորից քննութեան ենթարկեն այդ խնդիրը, կազմակերպելով աւելի բաւարար կերպով հրդեհի դէմ մաքառելու և նրանից եղած վնասները թեթևացնելու գործը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Յուլիսի 5-ին

Երրորդ օրն է, որ Սև քաղաքի յայտնի նաւթագործ Մուսա Նաղիևի կերօսինի գործարանը և կերօսինով ու նաւթով լի շտեմարանները այրվում են։ Ահռելի հրդեհը դեռ շարունակվում է։ Առաջն առնելու ոչ միջոց կայ և ոչ հնարաւորութիւն։ Կարողութեան չափ աշխատանք է գործ դրվում՝ հարևան գործարաններն ու շտեմարանները պաշտպանելու համար։ Շըրջակայ մօտիկ գործարաններում դադարեցրած են բոլոր գործողութիւնները։ Բարեբաղդաբար, քամի չը կայ. եթէ քամի եղաւ՝ հրդեհը ահագին ծաւալ պիտի ստանայ և մեծ վնաս պատճառի։

Հրդեհի իսկական պատճառը դեռ չէ պարզաբանված. յայտնվում են զանազան տեսակ կարծիքներ և ենթադրութիւններ։ Մուսա Նաղիևին հասած վնասը առ այժմ մօտաւորապէս հաշւում են մինչև 200,000 րուբլի։ Գործարանում և շտեմարաններում ունեցել է մօտ 650,000 պուդ կերօսին, 400 հազար պուդ նաւթ, և այլն։ Ոչ գործարանը և ոչ շտեմարանները չեն ապահովագրված։ Բացի վերոյիշեալից, հրդեհին ճարակ են դարձել Աղաբալա Թառայեանցի, Խուդաբաշեան և ընկ. նոր շինած գործարանները։ Ընդհանուր վնասը գուցէ հասնի 400—500,000 րուբլու։ Բանւորներից և հրաշէջներից [illegible] մէկի ձեռքն է կտրվել, միւսի ոտը ջարդվել, երրորդի երեսն այրվել և այլն և այլն։ Լուր է պտտում իբր թէ կան և բոլորովին այրվածներ, բայց դեռ ճիշդը յայտնի չէ։ Այս բոլորը կը ստուգվի այն ժամանակ միայն, երբ հրդեհը կը դադարի և բոլոր բանւորների թիւը կը ստուգվի ու կը պարզվի։

Հրաշէջների մէջ աչքի են ընկնում հայ բանւորները. պէտք է ներկայ լինել և գաղափար կազմել, թէ այդ մարդիկ ինչ աստիճան անձնուիրութեամբ կռիւ են մղում հրեղէն արհաւիրքի դէմ. ոչ երկիւղ է նշմարվում, և ոչ թուլութիւն։ Մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրա այրվում է երկաթէ շտեմարանի հարիւր հազար պուդ նաւթը։ Ահագին բարձրութեամբ բոցավառված հրեղէն սիւնը կրակ է սփռում ամեն կողմ. ջերմութիւնը զգալի է հարիւրաւոր սաժէն տարածութիւնից անգամ. երկիւղը մեծ է. վտանգը անխուսափելի։ Րօպէ առ րօպէ սպասւում է հրդեհված ռեզերվուարին կից ռեզերվուարների պայթիւնը։ Հայ բանւորի հոգը չէ. կարծես կեանքը գին չունի նրա համար. նա անվրդով կանգնած է մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրա գտնված ռեզերվուարից և ջուր է սրսկում նրա վրա. ահագին շտեմարանը խլել է ուզում հրդեհի ճանկերից։ Երբ խանձվում են մազերը, այրվում երեսն ու վիզը՝ մի վայրկեան միայն յիշում է իրան, և ձեռքում բռնած ջրի ծորակը դարձնում է և ինքն իրան սրսկում, հովացնում ու դարձեալ իր գործը շարունակում, «խաղէյինի» շահերը պաշտպանելու համար...

Այդ տեսակ անձնազոհներից մէկը, ինչպէս ասում են, մահից հրաշքով է ազատվում։ Երկար կանգնած՝ սրսկում է ռեզերվուարը. երբ մօտենում է պայթելու րօպէն, երբ ռեզերվուարի երկաթէ պատերը սկսում են այրվել արդէն, պայթելուց մի երկու րօպէ առաջ իրան վայր է նետում ռեզերվուարի ահագին բարձրութիւնից. բարեբաղդաբար, կենդանի է մնում և միայն ոտն է վնասվում... Արդեօք երբ պիտի ըստ արժանոյն գնահատվի և վարձատրվի հաւատարիմ, անկեղծ և անձնուէր բանւորի աշխատանքը նաև կապիտալիստների կողմից։

Ն. Դաւթեան

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

Յուլիսի 1-ին

Երկարատև շոգերից յետոյ, վերջապէս, այս օրերս եղանակը զովացաւ։ Անձրև սկսեց գալ։ Այս տարի յոյս կայ, որ հունձը լաւ կը լինի։ Սոսկալի ձմեռվայ պատճառով ցանքսերը ուշ սկսեցին։ Մայիս ամսին անձրև կար, իսկ յունիսը չոր անցաւ։ Ժողովուրդը յուսահատվել էր։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

I

«La Rébellion Armenienne. Son origine, son but.—Par le V-te Des Coursond» Պարիզ 1895.

Կարդալով միայն այդ վերնագիրը՝ «Հայկական ապստամբութիւն», ընթերցողն արդէն կը գուշակէ թէ ինչ նպատակով է կազմված այս գիրքը և թէ ինչ աղբիւրներից քաղված կը լինի նրա բովանդակութիւնը։ Երևակայել «ապստամբութիւն» այնտեղ, ուր միայն կանխապէս ծրագըրված ընդհանուր ջարդ և կողոպուտ կար,—կարող են միայն այդ կոտորածի հեղինակներն ու իրանց արբանեակները. և արբանեակի այս տխուր դերը այս անգամ յանձն է առել կատարել մի ողորմելի ֆրանսիացի, պ. Դէկուրսօն, որ իր 99 էջից բաղկացած գրքոյկի մէջ, աշխատում է պարզաբանել թէ ո՞ւր էր պատրաստված և ինչպէս էր սկսած Սասունի ապստամբութիւնը, ո՞վ է եղած կազմակերպողը, գրգռողը և ուզում է ապացուցանել, թէ օրինակելի անդորրութիւն էր տիրում հայաբնակ երկիրներում մինչև այդ «ապստամբութեան» երևան գալը, որի մէջ խեղճ թիւրք կառավարութիւնն արդար և անմեղ է որպէս գառն... Եւ որպէս զի անկողմնապահութեան երևոյթ տայ իր խօսքերին, նա սկսում է նախ քանի մի գովաբանական պարբերութիւններ ուղղել ընդհանրապէս հայ ժողովրդի հասցէին։

«Ասիայի հայերին, ասում է պ. դերակոմսը, ես միշտ գտել եմ հնազանդ, խաղաղասէր, ուշիմ և լրջամիտ։ Նրանք զարմանալի ընդունակութիւն ունեն առհասարակ հաշւի և կենդանի լեզուներ սովորելու մէջ. հոգ են տանում ամենից առաջ իրանց նիւթական չափի մասին և շատ լաւ գիտեն օգտվել օսմանեան կառավարութեան շնորհած «մեծ արտօնութիւններից» (ազգային լեզուի, եկեղեցու, և հասարակական ու բարեգործական հաստատութիւնների «ազատութիւն»)։ Նրանք, շարունակում է հեղինակը՝ ոչ թէ միայն յեղափոխական չեն և ապստամբական դիտումներ չունեն, այլ ընդհակառակը շատ հանդարտաբարոյ են, լաւ երկրագործներ, ճարտար վաճառական և վերին աստիճանի ճարպիկ փող բանեցնողներ են (manieurs d'argent)»։ Ուստի հիմնվելով իր այս համոզման վրա, հեղինակն ինքն իրան հարցնում է, թէ «ինչ հրաշքով, այսքան հեզ և խաղաղասէր մի ժողովուրդ յանկարծ մղվել է դէպի անմիտ ապստամբութիւն և թէ ինչ անակնկալ «զառանցում»՝ այդ հանդարտաբարոյ վաճառականներին, այդ «երկչոտ լումայափոխներին» պատերազմող յեղափոխական է դարձրել և այլն»։

Եւ այսպէս, երբ կառավարչական յայտնի սիստեմով անհետացվելու դատապարտված և անտանելի կերպով հարստահարված մի հնօրեայ բարեբարոյ ժողովուրդ, իր հայրենի հողի վրա դարաւոր ստրկութեան ենթարկված մի քրիստոնեայ ազգ, ժամանակի պահանջների ազդեցութեան տակ համարձակվում է վերջապէս մի ամենաթոյլ բողոք բառնալ և կոչում անել քրիստոնեայ պետութիւններին, որ իր համար գոնէ մարդկային ամենատարրական գոյութեան իրաւունք աշխատեն ձեռք բերել,—ահա թիւրք կառավարութիւնը և նրա արբանեակները նրա ճակատին դրոշմում են «անմիտ ապստամբ» և «զառանցեալ յեղափոխական» կոչումները և զրպարտում են ի լուր աշխարհի, թէ հայերը ձգտում են «անկախ մեծ Հայաստան» ստեղծել և թէ նրանց բոլոր ջանքերը ուղղված են այդ նպատակին։ Խեղճ թիւրքահպատակ հայեր. նրանք կարողացան ապահովել իրանց գոյութիւնն իբրև մարդկային էակ, կարողացան յափշտակողի ճանկերից ազատել իրանց դառն քրտինքով ձեռք բերած ինչքը, կարողացան բռնաբարողներից պահպանել իրանց ընտանեկան պատիւը, ու ապա սկսել են քաղաքական անկախութեան ցընորքի ետևից ընկնել...

Եւ ո՞վ է ապստամբեցնողը՝—Անգլիան. այն էլ ոչ թէ անգլիական ժողովուրդը, այլ ուղղակի կառավարութիւնը։—Եւ ինչու համար. որպէս զի իրանք Եգիպտոսում հանդարտ մնան։ Հեղինակը հաւատացնում է թէ անգլիացիները 1888-ին խռովութիւն ծագեցրին Կրետէում և երբ թիւրքն այդ ապստամբութիւնը ճնշեց, այն ժամանակ նրանք անկարգութեան ասպարէզը փոխադրեցին Փոքր-Ասիա։ Իսկ թէ թիւրք կառավարութիւնն այդ անկարգութիւնների ծագման առիթ տուած է թէ ոչ և կամ թէ կրետացիներն ու հայերը պատճառ ունէին դժգոհ լինելու իրանց վրա տիրող բռնապետական իշխանութիւնից, այդ մասին լռութիւն է պահվում։

Ֆրանսիացի հեղինակը մոռանում է թէ 1888-ին կրետացիները զէնքի դիմեցին, որովհետև ոչ թէ միայն տասը տարի առաջ սուլթանի ֆէրմանով իրանց խոստացված կարգադրութիւնը չէր կատարված, այլ իրանց վիճակն աւելի էր վատթարացած։ Իսկ հայերի նկատմամբ՝ այժմ նոյն իսկ ամենաանկողմնապահ ոչ-անգլիացի խոստովանում է, թէ Անգլիան ոչ միայն «շատ առաջ չէ գնացած» թիւրքահայերի պաշտպանութեան գործում, այլ նա, ընդհակառակը, չէ կարողացել կամ չէ աջողել կատարել իր պարտքը։ Անգլիան 1878-ի Կիպրոսի դաշնադրութեամբ որոշ պարտականութիւն էր յանձն առած դէպի Փոքր-Ասիայի քրիստոնեաները, բայց ամբողջ 18 տարի նա՝ յանցաւոր անտարբերութեամբ, ձեռքերը ծալած, դիտում էր թէ ինչպէս հարստահարվում և սիստեմաբար անհետացվում էր հայ ժողովուրդը Փոքր-Ասիայում. և երբ նա գրեթէ յանկարծ՝ Դօն Ժուանի կոմանդօրի արձանի նման իր դէմը կանգնած տեսաւ Սասունի կոտորածը, որ մի դառն յանդիմանութիւն էր նրա երկարամեայ անգործունէութեան և մեղսակցութեանը, այն ժամանակ միայն նա խղճի խայթ զգաց և սկսեց յուզվել։—Եւ եթէ այդ պատահեց՝ այն էլ շնորհիւ երկու անգլիացի պաշտօնեայի. նախ՝ Վանի այն ժամանակվայ փոխ-հիւպատոս Հօլուարդի (Hallward), որ թիւրք կառավարութեան անպատում վկայութիւնների, հերքումների և յարուցած հազար ու մի արգելքներին հակառակ կարողացաւ կոտորածը երևան հանել, ապացուցանել, և դեսպան սըր Ֆ. Կըրրիի, որ ԵԼԴԸԶԻ

Երաշտի երկիւղը տիրել էր ամենքին: Առանց այն էլ մեր շինական դասը զուրկ է բաւականաչափ հողից: Հողի սակաւութեան պատճառով քիչ է ցանում, իսկ եթէ իր քիչ ցանածն էլ կորչի, ում դիմէ, ուր գնայ, ինչպէս ապրի... Բացի այդ, շիրակեցի շինականի մօտ պատսպարված են հազարաւոր դժբաղդ ընտանիքներ, աւերած հայրենիքի տարագիր որդիք: Դրանց էլ պէտք է կերակրէ հողագործ շինական դասը: Գաղթականները շատ են և օրից օր աւելանում են նոր նոր եկածներով:

Բացօթեայ աշխատանքներ կան ամեն տեղ: Բանւորը ստանում է օրական 40—80 կոպէկ. խոտի հունձը սկսվել է: Խոտը այս տարի միջակից լաւ է:

Թիֆլիս-Կարսի երկաթուղու գիծը եռանդով շինում են. յոյս կայ որ եկող 1898 թ-ի յուլիսին պատրաստ լինի. գծի վրա աշխատում են հազարաւոր մարդիկ ամեն ազգից: Վարպետների մէջ ամենքից լաւ օրական վարձը ստանում են իտալացի և յոյն վարպետները:

Չը նայելով որ մեր քաղաքային դուման վաղուց ընտրված է, բայց դեռ հաստատված չէ: Ժողովուրդը օրից օր սպասում է քաղաքային դումայի պաշտօնապէս հաստատութեանը:

Քաղաքի մէջ կար մի ուսումնարան-պանսիօն, այդ էլ տեղափոխվեց Երևան: Ուսումնարանների կարիքը շատ զգալի է:

Շիրակցի

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Յունիսի 30-ին

Բարեգործական ընկերութեան այստեղի վարչութիւնը նորեկ գաղթականներին սկզբնական օգնութիւն հասցրեց հետևեալ կերպով: Գումարվեց արտակարգ ընդհանուր ժողով, որին ներկայ էին մօտ 30 անդամներ և որը ընտրեց մի յանձնաժողով՝ գաղթականների մասին հոգալու գործում վարչութեանը օգնելու համար: Ժողովի ժամանակ հանդէս էր բերված վարչութեան արհեստանոցից, գլխաւորապէս մանուսա, որ ժողովականներից ցանկացողները առնեն և նուիրեն յօգուտ գաղթականների: Այդ [illegible] դրամից ստացվել են վաճառականներից 85 արշին զինւորների համար գործադրվող հաստ մոխրագոյն մահուդ և 608 արշին ասիչ, զանազան տեսակի կտորներ անկողինների համար. ընդամենը 819 արշին: Ցետոյ ստացվել են 6 հատ գլխի շալ և մի դիւժին լաչակ. ընդամենը մօտաւորապէս 182 ր. 75 կոպէկ արժողութեամբ կտորներ:

Մի խումբ օրիորդների և տիկինների միջոցով նուէր են ստացվել 226 հատ զանազան տեսակի հին շորեր ու ճերմակեղէն, մի վերմակ և մի բարձ: Այս բոլորը, թէ կտորեղէնը և թէ հին շորերը, բաժանվել են գաղթական ընտանիքներին, յարմարվելով ամեն մէկի անդամների թւի, հասակի և սեռի հետ, պակասը լրացնելով վարչութեան միջոցներից:

Կենսական մթերքներ, այն է՝ ալիւր, հաց, միս, պանիր—ստացվել են ընդամենը 13 րուբլու, և գործադրվել նպատակին: Վարչութիւնը իր միջոցներով և թէ նուիրած կենսական մթերքներով կերակրել է զանազան թւով գաղթականներին 17 օրվայ ընթացքում. եթէ բոլորը վերածելու լինենք մի օրվայ՝ կը լինի ընդամենը 995 հոգի: Բացի դրանից 3—4 հիւանդներին բժշկական օգնութիւն է հասցրվել և կանոնաւոր սնունդ է տրվել: Գաղթականների պակաս շորերն ու անկողինները լրացնելու, կերակրելու և հիւանդներին բժշկելու համար վարչութիւնը իր միջոցներից գործադրել է մօտ 115 րուբլի:

Վերջապէս տեղական իշխանութեան աջակցութեամբ գաղթականները ուղարկվել են հետևեալ գիւղերը. Գիւմուրդա՝ 2 ընտանիք՝ բաղկացած 14 հոգուց, Արագովա՝ 2 ընտ.—19 հ., Կորխ՝ 1 ընտ.—4 հ., Օրճա՝ 1 ընտ.—7 հ., Սուլդա՝ 2 ընտ.—12 հ., Կարզախ՝ 4 ընտ.—43 հ., Գեօնդուրա՝ 1 ընտ.—12 հ., Դիլիֆ՝ 2 ընտ.—21 հ., Սաթխա՝ 2 ընտ.—15 հ., Գանձա՝ 1 ընտ.—12 հ., և Արագեալ՝ 1 ընտ.—5 հ., ընդամենը 19 ընտանիք՝ բաղկացած 164 հոգուց:

Պաշտօնական աղբիւրից երևում է, որ քաղաքում և գաւառում ապրում են 150 հոգի հին գաղթականներից. յամենայն դէպս հին և նոր գաղթականների թիւը քաղաքում և գաւառում հասնում է մօտ 350 հոգու, որոնց մի մասը աշխատում է զինւորական շինութիւնների վրա:

Այսպիսով Ախալքալաքի հայ հասարակութիւնը, որ առաջուց էլ գաղթականների օգտին տրւել էր 1000—1200 րուբլի, այժմ էլ շօշափելի կերպով օգնութեան հասաւ Բարեգործական ընկերութեան վարչութեան միջոցով:

Աւելորդ է ասել, որ Ախալքալաքի գաւառի առաջին մասի գործակալ քահանան գաղթականներին օգնելու գործում ոչ մի դեր չէ խաղացել, ինչպէս ուզում է հաւատացնել Ջանգուրայի թղթակիցը. նա, ընդհակառակը, զարմանալի անտարբերութիւն ցոյց տուեց. եթէ հարկ լինի, ապացուցող փաստեր առաջ կը բերենք:

Զ. Տ.—Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրագործութեան և պետական կալուածների մինիստր Երմոլօվ, ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի լրագիրները, Ստօկհօլմի ցուցահանդէսը այցելելուց յետոյ, մտադիր է այս ամառը և աշնան մի շարք ճանապարհորդութիւններ կատարել մետալագործութեան, փայտագործութեան և տնայնագործութեան բաժինները ուսումնասիրելու համար: Մինիստրը պէտք է այցելի և հիւսիսային Կովկասի նաւթային հանքերը, կովկասեան հանքային ջրերը և Աստրախանի ձկնարանները, որոնք տարեկան մի քանի տասնեակ միլիոնի ձուկն են արտադրում: Այս այցելութիւններից է կախված մի քանի օրէնսդրական հարցերի լուծումը:

—

«Արձագանքը» փորձում է հերքել մեր հաղորդած լուրը Վահան վարդապետ Տէր-Գրիգորեանին դատի ենթարկելու մասին, բայց հերքելու փոխարէն հաստատում է մեր ասածը վկայելով, որ կայ մի ինչ որ «թիւրիմացութիւն», որ առաջացել է «նորին արժանապատւութեան մի աւանդված գումարի չը ցուցակագրվելից»: Ծիծաղելի է թէ ինչպէս «Արձագանքը» աբեղապաշտութեան կուլտը հասցնում է անհեթեթութեան: Իր ողորմելի սիրտը հովացնելու համար աբեղայամիտ թերթը ասում է, թէ յիշեալ վարդապետի մասին հաղորդված լուրը կասկածելի է թւում այն պատճառով, որ տպվել է «Մշակի» մէջ:—«Արձագանքը» խօսում է լուրերի ճշգութեան և անճշգութեան մասին, նա, որ ոտից գլուխ կեղծիք է...

—

Մեր գաւառների տնտեսական զարգացման շատ վնասում է ճանապարհների վատ դրութիւնը, խճուղիների և կամուրջների բացակայութիւնը: Կառավարութիւնը վճռել է առանձին ուշադրութիւն դարձնել այդ խնդրի վրա և նոր միջոցներ մշակել հաղորդակցութիւնը յարմար և հեշտ դարձնելու համար: Այժմ ժողովվում են մանրամասն տեղեկութիւններ մեր երկրի ճանապարհների ներկայ վիճակի մասին:

—

«Новое Обозрѣніе» լրագիրը, հաղորդելով որ ձեռնարկված է հանգուցեալ Րաֆֆիի աշխատութիւնների հրատարակութիւնը արտասահմանում, աւելացնում է հետևեալ տարօրինակ դատողութիւնը. «Պէտք է նկատել որ մինչև այժմ Րաֆֆին մէկն է այն հայ վիպագրողներից, որոնց գործերը ամենից շատ են կարդացվում հայոց հասարակութեան մէջ, չը նայած որ նրա ամենագլխաւոր վէպերը, ի նկատի առնելով Թիւրքաց-Հայաստանի վերջին դէպքերը, քիչ հնացել են»: Պարտք ենք համարում նկատել ռուս թերթին, որ նախ երբ խօսվում է այն մասին, թէ ո՞ր հայ հեղինակի գրքերն են ամենից շատ կարդացվում, պէտք է բացարձակապէս ասել թէ Րաֆֆին միակ հեղինակն է, որի գրուածքները ամենից շատ են կարդացվում: Այդ կողմից ոչ մի հայ հեղինակ չէ կարող համեմատվել նրա հետ, որպէս զի կարելի լինի ասել «մէկը այն հեղինակներից»: Երկրորդ, շատ զարմանալի է Րաֆֆիի գործերի արժանաւորութիւնը կշռել Թիւրքաց Հայաստանում տեղի ունեցած դէպքերով: Կրիտիկան այդպիսի հանգամանքներ չէ կարող նկատի առնել: Ճշմարտութիւնն այն է, որ Րաֆֆիի գրուածքները դեռ երկար կունենան իրանց նշանակութիւնը, և դրա պատճառը այս կամ այն հանգամանքը չէ, այլ հեղինակի տաղանդը:—Թիւրքաց-Հայաստանին նուիրված վէպեր գրել են և ուրիշները, բայց նրանք մոռացվել են իսկոյն, իսկ Րաֆֆիի գրուածքները, ընդհակառակն, վերջին դէպքերից յետոյ, աւելի ևս հետաքրքրական են դառնում:

—

«Новости» լրագիրը արտատպելով «Մշակի» այն լուրը, թէ Թիւրքաց կառավարութիւնը արգելել է հայերին օտար երկիրներ գաղթել, իր կողմից հետևեալն է ասում. «Այն ժամանակ ում վրա պէտք է գործադրվեն թիւրքական գազանութիւնները, եթէ հայ ազգաբնակութիւնը թողնի օսմանեան կայսրութեան սահմանները»:

—

Շերամապահութիւնը, որ մի ժամանակ զարգացած էր Լենքօրանի գաւառում, վերջին տարիներս սաստիկ ընկել է սերմի փչանալու պատճառով: Ցեղլի լար սերմով շերամ պահողների թիւը քիչ է: Այս տարի կալուածատէրերից մէկը գնել է կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնից 1 մսխալ պասխալիզի սերմից և ստացել 35 փութ բօժօժ: Այդ անսպասելի առատութիւնը հիացրել է բոլորին և շատերը մտադիր են եկող տարի բերել տալ ցեղլիւլար սերմ և մեծ քանակութեամբ պահել շերամ:

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Հաստատ աղբիւրներից տեղեկացանք, որ Շուշու թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը, գովելով նախկին տեսուչ Մեսրոպ վարդապետ Տէր-Մովսիսեանի ընդունակութիւնը և եռանդը, դիմել է Վեհափառ Կաթողիկոսին խնդրելով, որ Մեսրոպ վարդապետը նորից հաստատվի տեսչութեան պաշտօնի մէջ:»

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են. «Մօտ օրերս Ախալքալաքից դէպի արևմուտք, Գիւմուրդա տանող ճանապարհին Զրէս կոչված դաշտավայրում պատահեց հետևեալ քստմնելի դէպքը: Ա-

---

խարդախութիւնների դէմ մինչև վերջը պաշտպանեց իր հիւպատոսին և կարողացաւ իր պետութեան պաշտօնական միջամտութիւնը հրաւիրել, որին հետևեցին նախ Ֆրանսիան և Ռուսաստանը և ապա նաև Բերլինի դաշնագրին ստորագրող միւս երեք պետութիւնները: Ճիշդ է, որ Եւրոպայի մի մասը երկար ժամանակ կարծում էր, թէ Փոքր-Ասիայի քրիստոնեաները ոչ մի պատճառ չունէին դժգոհ լինելու իրանց վիճակից և թէ անգլիական ինտրիգներն էին «ջուրը պղտորում». բայց 1895-ի և 1896-ի սարսափելի դէպքերը համոզեցին նաև այս մասը, թէ ինչ դժոխային կացութեան էին հասել գործերը այդ դժբաղդ երկրում: Սակայն երբ Եւրոպան տեսաւ այդ և համոզվեց, արդէն ուշ էր. հայերն ընկճված էին ու կորստեան դատապարտված...

Ֆրանսիացի հեղինակը այնուհետև երկարօրէն խօսում է թիւրքահայերի մէջ ծագած շարժման մասին և յաւակնութիւն ունի իր ընթերցողներին հաւատացնելու, թէ ինքը տեղեակ է այդ գործունէութեան բոլոր գաղտնիքին՝ սկսած Թիֆլիսի «Հայլաբար» թաղի մի տան մէջ կայացած ժողովից, մինչև Ն—բէգի՝ այնքան թեթևամտութեամբ քարոզած «գաղափարները»: Այդ «քարոզութիւններից» նա առաջ է բերում, չարամիտ կերպով, յատկապէս այն մասերը, որոնք այդպէս առանձին վերցրած, անհեթեթութիւններ են բովանդակում... Եւ ահա այս մասնաւոր հատուկտորների վրա հիմնելով նա իր խօսքը, նոյն անհեթեթութիւնները ընդհանրացնում է ամբողջ հայ ժողովրդի վրա, որպէս զի կարողանայ յաղթական դիրքով աջ ու ձախ դատափետել հայերին և փառաբանել թիւրք կառավարութիւնը: Միամիտ ընթերցողների աչքը շլացնելու համար պ. դերակոմսը գործ է ածում իբր թէ անկախ աղբիւրներ իր առաջ բերած իրողութիւններին իբրև հաստատութիւն. բայց նոյն իսկ այդ աղբիւրների յիշատակութիւնը բաւական է ապացուցանելու համար, որ ամբողջ այս աշխատութիւնը յօրինված է մի թիւրք պաշտօնատան մէջ և ֆրանսիացի ազնուականը բարեհաճել է միայն ընդունել նրա հայրութիւնը:

Սասունի «ապստամբութիւնը» և այդ դէպքում թիւրք կառավարութեան ունեցած արդար ու օրինակելի վարմունքը՝ պատմված է ամերիկական «New-York Herald» մեծ թերթից առնելով, որ իր տուած բոլոր տեղեկութիւնները ուղղակի ստանում էր թիւրքաց պաշտօնական աղբիւրներից և որի Կ. Պոլսի թղթակցի կաշառված լինելը նոյն իսկ գերմանական քաղաքական լրագրութիւնը խոստովանեց («Frankfurter Zeitung»): Մի օրինակ միայն բաւական է երևան հանելու համար մեր ասածի ճշմարտութիւնը:—Խօսելով Սասունի «խաղաղացման» մասին, ամերիկական լրագիրը գրել էր թէ թիւրքերը Սասունի «կանանց, երեխաների և ծերերի ու անկարողների հետ վարվեցան ամենայն ակնածութեամբ, խղճի և մարդկութեան օրէնքների համաձայն, և այն ապստամբները միայն սպանվեցան, որոնք մերժեցին անձնատուր լինել և երկրի օրինաւոր իշխանութիւնների դէմ զէնքը ձեռքին կռուեցին...:» Արդ՝ ահա թէ ինչ ենք կարդում այս մասին այն տեղեկագրի մէջ, որ կազմել են Սասունի գնացած եւրոպական քննիչները: Առաջ ենք բերում բնագրից բառ առ բառ: «En réalité les armeniens—hommes, femmes et enfants,—ont été pendant les événements, l'objet de poursuites répétées de la part des soldats, kourdes et zaptiés, qui blessaient ou tuaient, sans distinction d'age on de sexe, tous ceux qui leur tombaient sous la main...» անգլ. Կապոյտ գիրք, Turkey № 1. 1895. Part. 1 («Իրականութիւն է, որ հայերը—այր, կին և երեխայ,—այդ դէպքերի ժամանակ, շարունակ հալածումների էին ենթարկված զինւորների, քիւրդերի և զապթիէների (ոստիկանների) կողմից, որոնք, առանց տարիք և սեռ զանազանելու, վիրաւորում և սպանում էին բոլորին, որոնց պատահում էին»): Պիտի ամաչէ արդեօք ֆրանսիացի հեղինակը կարդալով այդ տողերը, որոնց տակ ստորագրած է պ.պ. Պրժեվալսկու և Շիպլէյի հետ նաև Ֆրանսիայի ներկայացուցիչ՝ Վիլբէ:

Հեղինակի գործածած երկրորդ աղբիւրն է 1895 ին հրատարակված «Kurds and armenians» (Քրդեր և հայեր) և «La verité sur l'Arménie» (Ճշմարտութիւնը Հայաստանի մասին) գրքերը, որոնց հեղինակն է՝ յայտնի Խ ի մ է ն է ս սպանիացին: Այս «ուսումնականի» մասին իր ժամանակին շատ գրված է և նրա թրքամոլական բոլոր ձգտումները մի առ մի ջրված, ուստի աւելորդ ենք համարում կրկնել այստեղ այդ բոլորը: Բայց ամենից հետաքրքրականը միւս աղբիւրն է, այսինքն անգլիական «England» լրագիրը, որից նա ընդարձակ քաղուածներ է անում մայիսի 11-ի հռչակաւոր «հայկական բարենորոգումների ծրագիրը» ջախջախելու համար: Պ. դերակոմսը խոհեմութեամբ լռութեան է տալիս, թէ ով է «England»-ի ներշնչողը և այդ «հակահայկական արշաւանքի» հեղինակը:—Բայց մենք պատճառ չունենք ծածկելու այդ գաղտնիքը: «England» թերթը օրգանն է... թող ընթերցողը չը ծիծաղի,—Սէօր Աշմէտ Բարտլէտի, անգլիական պարլամենտի այն թրքամոլ անդամի, որի վրա նոյն իսկ իր պարտիայի աթոռակիցները չեն կարողանում առանց ծիծաղի մտիկ տալ, երբ նա սկսում է խօսել... ի պաշտպանութիւն թրքական կարգերի:

Ահա ինչ աղբիւրներով է ուզում հաստատել պ. Գէկուրսօն թիւրքահայերի «ապստամբած» լինելը և Թիւրքիայի արդար ու անմեղ վարմունքը... այն յոյսով թէ կը կարողանայ Եւրոպայի հասարակաց կարծիքի առջև արդարացնել Թիւրքիան և իր բոլոր «օրինաւորութիւնները»:

Գիրքը վերջանում է հեղինակի հետևեալ յորդորով՝ ուղղած եւրոպական մեծ պետութիւններին. «Մինչև հիմա սուլթանը իր իմաստութեամբ և ճարտարութեամբ ազատեց Եւրոպան մի ընդհանուր պատերազմի պատուհասից. որպէս զի այս վիճակը շարունակվի, պէտք է որ բոլոր այդ պետութիւնները պաշտպանեն անձնականապէս Աբդուլ Համիդին, օրինաւոր կերպով, անշահախնդիր ոգով, եռանդով և յարատևութեամբ...»: Այս յորդորը շատ աւելի բան է ասում ընթերցողին, քան թէ հեղինակի ամբողջ 99 էջերում գրածը...

Սարուխան

խալխալաքցի երկու երիտասարդներ հետևում են մի թիւրքահայ կնոջ, որ Գիւմուրգա էր գնում։ Երիտասարդները, Զրխսի դաշտավայրում յարձակվում են գաղթական կնոջ վրա և ուզում են բռնաբարել. կինը ընդդիմանում և աղաղակում է։ Բարեբաղդաբար մարդիկ են վրա հասնում և կինը ազատվում է։ Ոմանց ասելով նրանք կողոպտել են կնոջը, որի մօտ գտնվել է 25 րուբլի փող. կինը այս անցքը ինձ պատմելիս փողի մասին ոչինչ չը խօսեց։ Այս կինը իր ընտանիքի աշխատող միակ ձեռքն է։ Նրա մարդը անցեալ ամառ մեր քաղաքում սայլի տակ ընկաւ և մեռաւ։ Գաղթական կինը ճանաչում է իր անպատւողներին. նա միւս օրը յայտնում է այս եղելութիւնը ոստիկանութեան։ Գաւառապետի կարգադրութեամբ, յանցաւորները կալանաւորվեցին, բայց քննիչի քննութիւնից յետոյ բաց թողվեցին»։

—

ԲԱՆԱՆՑ գիւղից մեզ գրում են. «Գանձակի գաւառում գողութիւնները միշտ և անընդհատ կրկնվում են. Նրանք համարեա բնական երևոյթների շարքն են անցած այստեղ. շաբաթ չէ անցնում, որ այս կամ այն գիւղից ձի, կով, ջորի կամ այլ անասուն չը տանեն։ Գիւղացին, կորցնելով իր բանւոր անասունին, զրկվում է նաև աշխատանքից. նա «ձեռնատվւում» է, քանի որ այժմ ամբողջ տարվայ ապրուստի հայթայթման օրերն են. բանւոր անասունի կորուստը նրա համար կատարեալ «տանջանգութիւն» է»։ Ազգաբնակութիւնը իր յոյսերը դրել է նոր նահանգապետի վրա, որ արդէն մի շարք միջոցներ է ձեռնարկել գողութեան ու աւազակութեան դէմ։»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Վանական բժիշկ պ. Տէր-Խաչատրեան, բաւական չը համարելով անցեալը, այժմ մի նոր և աւելի խայտառակ միջոց է գործ դնում. իրան դիմող գաղթականներին և չքաւորներին փոխանակ վանքի դեղատնից ձրի դեղ տալու կամ ուղարկելու գիւղի դեղատունը, ուր չքաւորներին ձրի դեղ է տրվում, պատւիրում է իր գրած դեղը գնել փողով կամ վանական դեղագործից և կամ Երևանից։ Մենք հաստատ գիտենք, որ վանական բժիշկը բարեկամ է վանական դեղագործի հետ, գիտենք նաև, որ նոյն բժիշկը թշնամական յարաբերութեան մէջ է գիւղի դեղատան հետ, սակայն ոչ առաջինը և ոչ էլ երկրորդը թոյլ չը պէտք է տան բարձրագոյն կրթութիւն ստացած բժշկին իր կրքերին զոհելու թշուառ գաղթականների և ողորմելի չքաւորների վերջին կօպէկները։ Զարմանալի է միանգամայն, որ վանքը հէնց այսպիսիներին է գործ տալիս և պաշտպան հանդիսանում, ոճիրը աւելացնելով»։

—

ԿԱՂԶՎԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Նորերս այստեղ մի վերին աստիճանի քստմնելի դէպք տեղի ունեցաւ։ Յովհաննէս քահանայ Թումանեանց մի 13 տարեկան գաղթական որբ աղջկան պսակեց 45 տարեկան հասակաւոր մարդու հետ, ի հարկէ մի քանի րուբլու համար։ Հազար անգամ գրվել է այդ զզուելի արարքի դէմ, բայց և այնպէս քահանան անպատիժ է մնում։»

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ հաղորդում են. «1895—96 թուականներին, Ախալքալաքի գաւառում, տգէտ տիրացուներից քահանայ են ձեռնադրվել մինչև այժմ չորս հոգի։ Այսքանը, համեմատելով ուրիշ տեղերի հետ, քիչ է. բայց այժմ լըսում ենք, որ շատ տգէտ տիրացուներ, խրախուսվելով այդ օրինակից, խնդրագրեր են ուղարկում ձեռնադրվելու համար։ Արդեօք երբ պէտք է ընդ միշտ վերջ տրվի տգէտների ձեռնադրութեան հոսանքին. առանց այն էլ մեր տգէտ քահանաների թիւը շատ շատ է։»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ մեզ գրում են. «Լսում ենք, որ ճեմարանի տեսուչ Կոստանեան կամենալով իր և իր խմբի պաշտօնը երեք տարով էլ ապահովել, դիմել է վեհափառին և առաջարկել երեք տարվայ պայման կապել, հակառակ դէպքում նա կը հեռանայ իր ամբողջ խմբով։ Ինչպէս երևում է, պ. տեսուչը շատ լաւ է ուսումնասիրել ժողովրդական առածի «դմակը» և «դանակը»...

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

—

Վերսայլ, յունիսի 25-ին

Պոլսոյ հայ իգական սեռը երկու տարի առաջ վերջապէս ինքն ալ ունեցաւ իր անդրանիկ և միակ ներկայացուցիչն Պարիզի համալսարաններէն միոյն մէջ։

Օր. Աննա Տէփանեան, Միջագիւղի Հոփսիմեանց վարժարանի նախկին սանուհիներէն մին, զարգանալու փափագէն մղեալ, նախաձեռնութիւն կունենայ արհամարհելու կարգ մը նախապաշարումներ և կուգայ Պարիզ ուսանելու։ Իր բազմաթիւ ծանօթներն և բարեկամներն շատ մեծ հաճոյքով իմացան անցեալ օր իր ունեցած յաջողութեան լուրը։ Օրիորդը շատ փայլուն կերպով անցուց իր քննութիւններն և jury-ի շնորհաւորութիւններուն հետ, արժանացաւ առաջին կարգի մանկաբարձի վկայականին։

Ազնիւ օրիորդը անցեալներս իրեն հետ ունեցած մէկ խօսակցութեան մէջ կըսէր, թէ ինք մանկաբարձութիւն սորված է ոչ թէ առանձնաշնորհեալ դասակարգի մը ծառայելով նիւթական ապագայ մը ձեռք բերելու համար, այլ մեծ մասամբ ձրիաբար ծառայելու հիւանդանոցներու մէջ և նաև մամաւորներու, որոնք դժբաղդաբար բոլորովին զուրկ են բարեկեցիկ կեանքի մը ընծայած առաւելութիւններէն։ Աննկարագրելի խանդով մը կաւելցնէր նաև, որ շատ երջանիկ պիտի համարէր ինքզինքը, եթէ կարենար իր առաջադրած նպատակին հասնել։

Մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները յայտնելով օր. Տէփանեանի իր ունեցած աջողութեանը համար, կը մաղթենք իրեն իր բոլոր ազնիւ իղձերուն իրագործումը։

Ա. Գ.

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ուրմիա, յունիսի 23 ին

Մուհարրէմի սարսափներից ազատված քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը շարունակում է զբաղվել սովորական գործերով, իսկ գործի նուազութեան պատճառով մեծ թւով ասորի և հայ երիտասարդներ ուղևորվեցին արտասահման՝ ոմանք շանչերներին նոր աշխարհում տանելու նըպատակով։ Այս տարվայ հունձը շատ առատ է և ցորենի մեծ առատութիւն է լինում այս օրերս։ Գները չափաւոր են։ Այգիներն էլ խոստանում են մեծ քանակութեամբ խաղող, որով սաքրայի առևտուրը նշանաւոր կը լինի այս աշնան։

Ռուսաց քահանաների գտած արտաքոյ կարգի աջողութիւնը տարապայման յուսահատութիւն է պատճառել մեր քաղաքի ամերիկեան, ֆրանսիական և անգլիական միսիօնարներին, որոնք սարսափահար եղած՝ չեն իմանում, թէ ինչ կերպով իրանց հօտերը ձեռքից բաց չը թողնեն։ Յուզումը սաստիկ է դրանց մէջ և գործերը տակն ու վրա են եղած։ Ֆրանսիական Լազարիստ միսիօնարների մեծաւոր մօնսինյօր Լէնէ յանկարծ մեկնեց դէպի Թէհրան և նրան հետևեցին անգլիական երեք միսիօնարներ. լուր է պտտում, որ նրանց այդ ճանապարհորդութիւնը կապ ունի ասորիների ազգովին օրթօդոքս եկեղեցու գիրկը դիմելուն հետ, որովհետև արդէն 10 000 անձինք արձանագրված են հայր Վիկտոր Սինոպսկու ստմարա մ,որոնց թւում նաև Սուփուրղան գիւղի 10 հայ ընտանիքները։ Քաղաքիս սարփարաղը կրկին և կրկին մարդ էր ուղարկել ասորիների եպիսկոպոս խալիֆա Մար-Եօնանին հրաւիրելու, որ քաղաք գալով (Սուփուրղան է նստում նա) բացատրութիւն տայ իր ամբողջ գիւղի ժողովրդով ուղղափառութիւնն ընդունելու մասին. բայց նա մինչև այսօր չէ համակերպել այդ հրաւէրին։ Գրգռում և մեծ գրգռում տիրում է նաև այս պատճառով տեղական կառավարութեան և մահմէտական ժողովրդի շրջաններում։ Քարաջալի գիւղի ագան՝ Միրզա-Մէհմէտ-Ալի խան Մերբէնդը՝ սպառնացել է իր հպատակ ասորի գիւղացիներին սրակոտոր անել, եթէ նրանք համարձակվեն փոխել իրանց դաւանանքը. բայց, չը նայելով այդ սաստիկ սպառնալիքներին, ամբողջ գիւղն արդէն յարել է ուղղափառ եկեղեցուն։

Գրգռումներին, սպառնալիքներին հետևում են նաև հարստահարութեան դէպքեր և ոճիրներ. Թուրք սրիկաներ մի գիւղում, օրը ցերեկով, բռնաբարել են մի ասորի երեխայի և մի քանի օր առաջ բազմաթիւ զինված թուրքեր յարձակվում են գործում Իբրի-Աղայի բնակիչներից Նազիկի տան վրա, որ բաւական հարուստ մի հայ է. արձակված հրացաններից Նազիկի կինը մահացու կերպով վիրաւորված է։ Յարձակվողները գանակոծել են նաև մի քանի հայ գիւղացիներին, որոնք արիւնլվայ գլուխներով եկել էին քաղաք դէպքի հետևեալ օրը՝ Նախիջեան Թէմէի քահանայ տէր-Գրիգորի հետ (սա քոյրն է Նազիկի կնոջ), և ներկայացել կառավարութեան, բայց դեռ ոչ ոք ոճրագործներից չէ ձերբակալվել և յոյս էլ չը կայ, որ ձերբակալվեն կամ որ և է հետևանք ունենայ դէպքը նրանց համար։

Անգլիական հիւպատոսը այս օրերս Վանից Քօչաննիս է ուղևորվել՝ Մար-Շիմօնի հետ տեսակցելու. դրանից յետոյ մայօր Էլիօտ, մըստր Բրաունի հետ, որ անգլիական միսիօնար է Քօչաննիսում, ասորոց միտրօպոլիտ Մաթրօնը բերաւ Թէրկէվէր։ Հիւպատոսն այցելութիւն է արել նաև թիւրք պարսկական սահմանագլխի քիւրդ բէկերից Մուսա-բէկին և ուրիշներին։ Մաթրօնը, ասում են, իբր փոխանորդ Մար Շիմօնի, պիտի ստանձնէ Ուրմիայի վիճակի ասորոց գործերի վարչութիւնը։ Նա դէմ է իր ժողովրդի կրօնափոխ լինելուն։ Թէրկէվէրում մի ժողով տեղի ունեցաւ, որին ներկայ էին նաև, բացի անգլիական հիւպատոսից ու մըստր Բրաունից, նաև քաղաքիս ամերիկեան միսիօնարներից երկուսը և ասորի ազգապետները։

Արգօս

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Եւրոպական մամուլը, ընդունելով այն «խաւարին տպաւորութիւնը», որ պէտք է գործէր սուլթանի վրա Ֆրանց-Յօզէֆի կայսրի պատասխան-հեռագիրը, մի և նոյն ժամանակ այն համոզմունքն է յայտնում, որ մինչև որ պետութիւնները ստիպողական միջոցներ չը գործ դնեն Բ. Դրան դէմ, դժուար թէ իրագործել կարողանան տալ իրանց ծրագիրը։ Անգլիական մինիստրական «Standard» լրագիրը ապացուցանում է, թէ որքան էլ արդարացի լինէին Բ. Դրան գանգատները Յունաստանի դէմ, բայց յայտնի արիւնահեղ անցքերից յետոյ Հայաստանում և մինչև անգամ Կ. Պոլսում, Բ. Դուռը չէ կարող հաւատացնել, որ Թիւրքիայի քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը վայելում է գոնէ կեանքի ապահովութիւն, և որ այդ պատճառով ոչ մէկ քաղաքակիրթ պետութիւն չէ կարող համաձայնվել Թիւրքիայի իշխանութեան տակ թողնել Թեսալիայի ազգաբնակութիւնը։ Բացի դրանից, եթէ թիւրքերը աջողութեամբ պատերազմ վարեցին յոյների դէմ, դրանով մեծ մասամբ պարտական էին պետութիւններին, որոնք թոյլ չը տուին միջամտելու պատերազմի մէջ բուլղարներին, չէրնօգօրցիներին և սերբերին։

—Քանի որ Կանէյում և Րէտիմնոում մահմետականները զինաթափ էին արված, Կանդիայում թոյլ էր տուած նրանց զէնք կրել, և այդ պատճառով այնտեղ անդադար ընդհարումներ էին տեղի ունենում քրիստոնեաների և թիւրքերի մէջ։ Միայն այժմ գնդապետ Չէրմսայդ կարգադրութիւն արեց, որով յուլիսի 3-ից սկսած Կանդիայի և նրա շրջակաների տեղական բնակիչներին արգելվում է զէնք կրել, բացի այն մի քանի անձինքներից, որոնց յատուկ թոյլտուութիւն ստացած կունենան տեղական անգլիական զինուորական իշխանութիւնից։

—Յունաստանի վիճակը, խօսք չը կայ, շատ աննախանձելի է. բայց որքան էլ յուսահատական լինի, Յունաստանի հասարակական կարծիքը ամենավճռական կերպով ընդդիմանում է երկրի ֆինանսների վրա միջազգային վերահսկողութիւն սահմանելու մտքին, որովհետև այդ մտքի իրագործման մէջ նա տեսնում է Յունաստանի ժողովրդական և պետական անկախութեան խախտումն։ Իսկ ֆինանսական վիճակը հետևեալ պատկերն է ներկայացնում. պատերազմի վրա ծախս է եղել 100 միլիօն ֆրանկ. 1897—98 թւի դէֆիցիտը հաշւում են 50 միլիօն. գանձարանը դատարկ է. զօրքը պահելու և կենսաթոշակներ վճարելու համար ոչինչ չը կայ։ Հարկերը և մաքսերը չեն մտնում գանձարան։

—«Nord» լրագիրն ասում է, որ Բ. Դուռը աշխատում է ոչնչացնել այն լաւ տպաւորութիւնը, որ նա գործել է Եւրոպայի վրա իր գործողութեան եղանակով պատերազմից առաջ և յետոյ։ Եթէ Բ. Դուռը յամառի իր բռնած այժմեան ուղղութեան մէջ և ընդդիմանայ մեծ պետութիւնների ջանքերին խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար, նա կարող է կորցնել իր նախկին խոհեմ քաղաքականութեան պտուղները և առաջ բերել իր դէմ լուրջ ստիպողական միջոցներ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայկական տգիտութեան մի նմոյշ։ Թիֆլիսի մի հայ շաբաթաթերթ տպել է մի պատկեր, որ եթէ միայն հաւատանք, ներկայացնում է Արաքսի խառնվելը Կուրի հետ։ Այդ առիթով տպված է մի յօդուած, որի հեղինակը էժանագին ազգասիրութեան երկու կաթիլների մէջ կամեցել է ծածկել իր անյատակ տգիտութիւնը։ «Գնացէք, ասում է նա, Բագուից կապից ծովով Բօժի-Պրօմիսէլ, այնտեղից Սալեան, տեսէք թէ ինչպէս Մայր-Արաքսին իր արտասուքները խառնում է իր քոյր Կուրի հետ»։ Այդ բանը տեսնելու համար պէտք է գնալ ոչ թէ Սալեան, այլ Ջաւադ, որ Սալեանից մօտ 96 վերստ հեռու է։ Բայց սա տգիտութեան փոքրիկ նշոյլն է։ Ահա ամենալիթխարին. «Արաքսն իր սկիզբն առնում է Խոր-Վիրապից բաւական բարձր»։—Իւրաքանչիւր դպրոցական աշակերտ գիտէ և իւրաքանչիւր 20 կօպէկանոց քարտէս ցոյց է տալիս, որ Արաքսի սկիզբը Էրզրումի վիլայէթումն է, Հաչխաւսր Բինգեօլ սարերում։ Բայց հայկական տգիտութիւնը ինչ գործ ունի աշխարհագրութեան, իրականութեան հետ. բաւական է ունենալ յանդգնութեան անսպառ պաշար, բաւական է ազգասիրական մի քանի բառեր իմանալ, և, ի հարկէ, Արաքսը կը բղխի Խոր Վիրապից «բաւական բարձր»։ Չը կայ աշխարհի վրա յիմարութիւն, որի համար պատասխանատու լինի տգիտութիւնը...

* * *

«Frankfurter Zeitung» լրագիրը պատմում է, որ նորերս մարշալ Էդհէմ-փաշան հաղորդեց Կ. Պոլիս, թէ յոյներից խլած վեց թնդանօթներ է ուղարկում Թօփխանէի թանգարանում դնելու համար։ Բայց երբ թնդանօթները հասան մայրաքաղաքը, մէկը արդէն պակաս էր։ Իսկոյն հրաման արձակվեց որոնել կորած թնդանօթը, և հակառակ սովորութեան, գտնվեց կորած թընդանօթը դաշտում Դէլէգաչի մօտ։ Երկաթուղիական գնացքի կօնդուկտօրը, որ բերում էր թնդանօթները, խոստովանվեց, թէ ինքն ծախել էր վեցերորդ թնդանօթը երկու յոյն նաւաստիներին թիւրքական հինգ լիրայով։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՄՈՍԿՎԱ, 4 յուլիսի։ Աւստրիական կրօնպրինցուհին անցաւ Մոսկվայով և գնաց Իլյինսկոե գիւղը Նոցա Բարձրութիւնների մօտ։

Կ. ՊՈԼԻՍ, 4 յուլիսի։ Ասում են, որ մինիստրների խորհուրդը վճռեց հեռացնել զօրքը Թեսալիայից շատ կարճ ժամանակում, բայց պնդելով սակայն, որ նոր սահմանը տարածվի մինչև Պէնէյա։ Իլդիզ-Քիօսկում ամեն օր մինիստրների խորհուրդ է տեղի ունենում։

ԼՕՆԴՕՆ, 4 յուլիսի։ «Standard» լրագրին Կ. Պոլսից հեռագրում են. «Սուլթանը, մինիստրների խորհրդով, մի իրադէ հրատարակեց, որի մէջ այն համոզմունքն է յայտնում, թէ պետութիւնները բացառապէս ցանկանում են խաղաղութիւնը պահպանել Եւրոպայում, և այդ պատճառով ինքն հրամայում է կնքել խաղաղութեան բանակցութիւնները և սարագրել խաղաղութեան սկզբնական պայմանները ոչ ուշ հինգշաբթից։ Ցալիսի կօնֆէրէնցիայից յետոյ դեսպանները բերանացի կերպով առաջարկեցին Տէվֆիկ-փաշային ներկայ լինել յաջորդ խորհրդակցութեանը և պաշտօնապէս յայտնել, թէ արդեօք համաձայնվում է Բ. Դուռը շարունակել բանակցութիւնները պետութիւնների դրած պայմանների համաձայն։

Կրետէի նախկին ընդհանուր նահանգապետ Ջէվադ-փաշան նշանակված է զօրքերի հրամանատար Կրետէում։

ՀՌՈՄ, 4 յուլիսի։ Վիսկոնտի Վենօստա պատասխանելով Կ. Պոլսի բանակցութիւնների վերաբերեալ հարցապնդումին, յայտնում է, որ պետութիւնների միջամտութիւնը Բ. Դրան զօրեղ դիմադրութեան հանդիպեց սահմանն ուղղելու հարցում, բայց պետութիւնները վճռեցին պնդել իրանց դրած պայմանների վրա։ Բ. Դրան սպասվող պատասխանը կը հեշտացնի, պէտք է յուսալ, խաղաղութեան դաշնի կապելը, և պետութիւնները, շնորհիւ իրանց համաձայնութեան, ներկայ վտանգաւոր դրութեան շուտով վերջ կը դնեն։

ԲԱԳՈՒ 5 յուլիսի։ Նաւթային գործարաններում հրդեհը սպառնալի չափեր ընդունեց։ Այրվեցին Թարաեվի, Իզզաթեվի, Թումաեվի գործարանները, Մուսա-Թաղիեվի երկու գործարա-

նը, միացեալ ընկերութեան նաւամատոյցը։ 30 գործարաններում դադարած են աշխատանքները։ Կան մարդկային զոհեր։

ՍՕՖԻԱ, 5 յուլիսի։ Ռուս-բուլղարական առևտրական դաշնագիրը ստորագրված է յուլիսի 2-ին։

ՏԷԳԷՐՆԶԷ, 6 յուլիսի։ Գերմանական կայսրի առողջական դրութեան վերաբերեալ բարեյաջող տեղեկութիւնների պատճառով, կայսրուհին վճռեց մնալ Տէգէրնզէ։

ԱԹԷՆՔ, 6 յուլիսի։ Հեղինակաւոր աղբիւրից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, պատերազմական տուգանքի գումարը կրճատված է մինչև 4 միլիոն։

ԼՕՆԴՕՆ, 6 յուլիսի։ «Standard» լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են. «Բարօն Կալիչէի մօտ հաւաքված դեսպանների խորհրդակցութեան ժամանակ, եկաւ Տէվֆիկ-փաշան և հաղորդեց, որ սուլթանը սկզբունքով համաձայն է խաղաղութեան պայմաններին և պատրաստ է պաշտօնապէս ընդունել նրանց։

«Պաշտօնապէս. Ջէվադ-փաշան, երբ նա պատրաստվում էր ճանապարհ ընկնել դէպի Կրետէ, հրաման ընդունեց մնալ Կ. Պօլսում։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 5 յուլիսի։ Դեսպանների խորհրդակցութեան ժամանակ Տէվֆիկ փաշայի արած յայտարարութիւններից երևում է, որ խաղաղութեան կնքումը սպասվում է մի քանի նիստերից յետոյ։

ԲԱԹՈՒՄ, 5 յուլիսի։ Յուլիսի 5-ին, «Էրիկլիկ» շոգենաւով ժամանեցին Մեծ Իշխանուհի Կսէնիա Ալէքսանդրովնա և Մեծ Իշխան Ալէքսանդր Միխայլովիչ։ Մեծ-իշխանական զոյգը նախաճաշից յետոյ հանդիսաւոր գնացքով ճանապարհ ընկաւ դէպի Բօրժօմ։

ՓԱՐԻԶ, 6 յուլիսի։ Պատգամաւորների ժողովի [illegible]

… 334 ձայնով 114-ի դէմ։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 7 յուլիսի։ [illegible] կայացաւ Թիւրքաց պատուիրակի չը գալու պատճառով։ Այս պէտք է կայանար Թօփխանէում տասներորդ նիստը հաշտութեան պայմանների մասին. դեսպանները իզուր սպասեցին Թիւրքաց արտաքին գործերի մինիստր Տեվֆիկ-փաշային, որ այդ ժամանակ Իլդիզ-Քիօսկումն էր և վերջապէս գումարվեցին խորհրդակցութեան համար աւստրիական դեսպանատան մէջ, ուր շուտով եկան նիստին մասնակցելու արտաքին գործերի մինիստրը և Զեքի փաշան յատուկ յանձնարարութեամբ։ Թիւրքաց կողմից փորձ եղաւ ընդդիմադրութիւն ցոյց տալ սահմանագծի խնդրում, հակառակ մինիստրի վերջին յայտարարութեան։ Դեսպանները պնդելով պահանջեցին սահմանագիծը ընդունելու մասին գրաւոր յայտարարութիւն։ Դեսպանները դժգոհութիւն յայտնեցին, որ Թիւրքերը երկար միջոց սպասել տուին իրանց և առհասարակ Թիւրքաց կառավարութեան վարմունքի դէմ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Յուլիսի 4-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. .	93 ր.	95 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . .	46 »	— »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	37 »	35 »
Ոսկի — — արժէ . .	— »	— »
Մաքսային կուպօններ — . .	$4^3/_4$ »	$6^1/_2$ »
Բօրսային դիսկօնտ — . .	$36^1/_2$ »	— »
4% պետական ռէնտա	99 »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	$286^1/_2$ »	— »
— — երկրորդ —	$245^1/_2$ »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$205^1/_2$ »	— »
5% պետական երկաթուղ. ռէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	$98^3/_4$	— »
$4^1/_2$% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	$100^5/_8$ »	— »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.	— »	— »
$4^1/_2$% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի	$101^3/_8$ »	— »
փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	— »	— »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները.	101 »	— »
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	$101^3/_8$ »	— »
Օդէսայի — —	$100^1/_2$ »	— »
Թիֆլիսի — —	$95^1/_4$	— »
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% — . .	$102^1/_2$	— »
5% — — — . .	$100^1/_8$	— »
Քութայիսի — — . .	$103^1/_4$	— »
5% — — — . .	100	— »

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

[illegible]

Ներսիսեան դպրոցում 6-րդ դասարանի մի [illegible] Малая Орбеліановская, домъ Надирова № 34, վերին յարկ։ (№ 79) 1—3

ԲԺՇԿՈՒՀԻ Ե. Ի. ՓՐԵՆՑԻՍՈՒ

Մասնագէտ կոկորդային, քթային և ականջային հիւանդութիւնների ամառը ընդունում է միայն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը ժամը 6—7 երեկոյեան Ելիսաբեթովսկայա փողոց տան № 4 Դումայի հանդէպ

(№ 76) 3—12

ՄԻ ՓՈՐՁԱՌՈՒ ԵՒ ՑԵՆԶ ՈՒՆԵՑՈՂ

ՎԱՐԺՈՒՀԻ

որը անպատճառ գիտէ և լաւ ձեռագործ, հրաւիրվում է Շամախի հայ աւետարանական—լուտերական ուսումնարանի համար։—Փափագողները դիմում են,—Շամախի, լուտերական փաստօրին։

(№ 77) 3—3

ԿՏԱՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

(Բամբակի մանուածքի)

ԺԱՌԱՆԳՈՒՀԻՆԵՐԻ Յ. ՉԻԹԱԽԵԱՆԻ

(Հիմնված է 1869 թ.)

ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

ԿՏԱՒ ՀԱՍԱՐԱԿ 15—30 ՎԵՐՇՕԿ ԼԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ
ԿՏԱՒ I ՏԵՍԱԿԻ 15—30 » »
ԿՏԱՒ ՀԱՍՏ » 12—30 » » (մանուար պատուէրներով)

ԹԵԼ ԿԾԻԿՆԵՐՈՎ
ԹՈԿ ԲԱՄԲԱԿԻ ԹԵԼԻՑ 1/4"—3" ՀԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ
ԹԵԼԻ ԾԱՅՐԵՐ (пакля) ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ՄԱՔՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։

ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ (вата) I ՏԵՍԱԿԻ
ԲԱՄԲԱԿ ՄԱՔՐԱԾ II »
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ I ՍՈՍԻՆՁՈՎ (մանուար պատուէրներով)
ԲԱՄԲԱԿ ԹԵՐԹԵՐՈՎ II » ՆՇՇՏՈՎ

Առաջարկում ենք պ.պ. վաճառականներին և գործածողներին ուշադրութիւն դարձնել մեր գործարանում պատրաստված կտաւի ամրութեան և ներկեր ընդունելու յատկութեան վրա և չը շփոթել Ռուսաստանից եկած կտաւների հետ։

Կտաւի նմուշները և պրէյսկուրանտները ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման ձրիաբար։

Հասցէն՝ Тифлисъ, главная контора фабрики. Уголъ Нагорной и Сергіевской ул. собс. д. телефонъ конторы 266, а фабрики 24. (չ. ե.) (№ 78) 1—50

Մ ա մ ո ւ լ ի տ ա կ ի ց դ ո ւ ր ս ե կ ա ւ

ՀԵՇՏ ՄԻՋՈՑ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ ԿԱՐԴԱԼ ԳՐԵԼ ԵՒ ԽՕՍԵԼ ՍՈՎՈՐԵԼՈՒ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՄԲ

Ա շ խ ա տ ա սի ր ե ց Վ ա ղ ե ա ն ց

САМОУЧИТЕЛЬ РУССКАГО ЯЗЫКА

Գինը 30 կօպ. ճանապարհածախսով 42 կօպ. 10 ից աւելի գնողը ճանապարհածախս չէ վճարում. գրավաճառներին զիջումն է լինում. վաճառվում է Թիֆլիսում կենտրոնական գրավաճառանոցում։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են հրատարակչին, Թիֆլիս Ա. Այվազեանցին, Գօնչարնի փողոց № 44 (Զուգարէթ)

Այս գրքով փոքր ի շատէ հայերէն կարդալ իմացողը կարող է առանց ուրիշի օգնութեան սովորել ռուսաց լեզուն։ (№ 79) 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է, որ նրա առեանում այս յուլիսի 10-ին, օրվայ ժամը 12-ին, նշանակված է աճուրդ՝ 300 խորանարդ սաժէն խիճ, 150 խոր. սաժ. խիճ և 60 խոր. սաժ. աւազ մատակարարելու դէպի սպանդանոցը տանող ճանապարհի շինութեան և Նաւթլուխի ու Մամուկինսկայա գիւղի վրայով աշխատութեան տեղը տանելու համար։ Աճուրդ մտնել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանները վարչութեան շինութիւնների բաժնում ամեն օր, բացի տօն օրերից, առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 1-ը։ (№ 79) 1—3

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից.

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսոն և Պօլիս։ Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 9/21 յուլիսի ՍԻՐԿԱՍԻ շոգենաւը, նաւապետ ՀԱՐՐԻԳ և այդպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամի 4-ին ճաշից յետոյ։ Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սակարականից

Պ ա կ ա ս գ ն ե ր ո վ։ Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւնների ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնօին, Նաբէրէժնայա։ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա։ ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլզարեանին, Կօլիւբեանինսկայա հրապարակ։ ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշինրօզերին։ (№ 76) 20—20

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան

ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ Է ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց, 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, երաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել։

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, համդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետուութեան։
Բ) Առևտրական թուաբանութիւն.
Գ) Առևտրական նամակագրութիւն.
Դ) Գեղագրութիւն և ամենավատ ձեռքերի ուղղութիւն։

Պարապմունքները սկսվելու են սեպտեմբերի 15-ից ճաշից յետոյ և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ։

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 5 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Սաղօվայա փողոց, տուն Մարքարօվի, № 27։

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, Խիզզէկելի գրավաճառանոցում և հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կօպէկ։

Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստայի ծախս վճարելու։ (և. հ.) (№ 76) 4—15

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով տեղեկացնում է Թիֆլիսի անշարժ կալուածքների պ.պ. տէրերին, որ Թիֆլիսի Քաղաքային Դումայի 1897 թւի մարտի 24-ի որոշման համաձայն, վճռված է նշանակել ներկայ 1897 թւի համար գնահատողական տուրքի լրացուցիչ գումար 1/8 պրօցէնտի քանակութեամբ, բացի այժմ առնվող 3/4% գումարից։ Լրացուցիչ գումարի մտցնելու ժամանակամիջոցը որոշված է այս տարվայ յուլիս ամիսը և այդ ժամանակամիջոցը անցնելուց յետոյ տուրքը կառնվի տուգանքների յաւելուածով, ընդհանուր հիման վրա։

Դրան վարչութիւնը աւելացնում է, որ վերոյիշեալ լրացուցիչ գումարը նշանակված է միայն 1897 թւի համար և հաւասար է իւրաքանչիւր կալուածքի գնահատողական տուրքի կէս տարվայ արժէքի մէկ երրորդական մասին։ (№ 77) 3—3

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 7 Іюля 1897 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.